

Πανταζής, Β. (22/11/2013). Καθημερινός ρατσισμός και απαγόρευση των διακρίσεων. Στο: *Υπατη Αρχή Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες*, <http://www.unhcr.gr/1againstracism/%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%B1%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B5%CF%85%CF%83/>

Οι μεταναστευτικές κινήσεις στο εσωτερικό των χωρών υποδοχής προκαλούν σε πολλούς πολίτες αβεβαιότητα και αγανάκτηση. Αφήνουν να εμφανισθούν αισθήματα απειλής και συγκεχυμένου φόβου. Πολλοί από τους ντόπιους αντιλαμβάνονται τις δημογραφικές αλλαγές ως απειλή και αντιδρούν με εκθρότητα, μίσος, φόβο και βία κατά του «ξένου». Περιπτώσεις μορφών βίας είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου ενός καθημερινού ρατσισμού.

Άτομα από την Αφρική λόγω του χρώματος του δέρματός τους βρίσκονται πολύ συχνά αντιμέτωποι με το ρατσισμό.

Η σαφέστερη απόδειξη όσον αφορά στην ανισότητα του χρώματος του δέρματος είναι η εξής: Ένα μη-λευκό πρόσωπο (αφρικανικής, ασιατικής ή λατινοαμερικάνικης προέλευσης), δεν είναι πάντα κάτι το φυσιολογικό στην Ελλάδα, δεν είναι απλά μόνο ένα άτομο. Πρόκειται για έναν μετανάστη, έναν πρόσφυγα, μια οικιακή βοηθό. Δεν είναι ποτέ απλά ένας γείτονας, αλλά ο «γείτονας από τη Νιγηρία». Ποτέ ένας συμμαθητής, αλλά ένα «αγόρι από το Αφγανιστάν», ίσως ακόμη και ένας φίλος, αλλά πάντα με το συμπλήρωμα «από ...».

Ρατσισμός είναι τα ασήμαντα πράγματα με τα οποία δείχνουμε σε κάποιον ότι είναι διαφορετικός. Η δυσκολία να νοικιάσει ένα διαμέρισμα. (Αυτό συμβαίνει σε κάποιον ακόμη και αν μιλάει καλά Ελληνικά.) Ο ελεγκτής στο λεωφορείο, ο οποίος είναι βέβαιος εξ αρχής ότι κάποιος ανέβηκε χωρίς εισιτήριο. Ρατσισμός είναι οι χιλιάδες ταπεινώσεις που κάνουν τη ζωή κάποιου δύσκολη (Διάκριση).

Στη βιολογία είναι αμφισβητήσιμο αν κατά πόσο μπορούν να χαρακτηρίζονται άνθρωποι διαφορετικών φαινοτύπων – με λευκό ή μαύρο δέρμα, κοντρά ή λεπτά χείλη, κ.λπ. – γενικά ως «φυλές», διότι ο όρος «φυλή» δεν είναι απόλυτα σαφής (εθνοτισμός). Υπάρχουν έγχρωμοι με λεπτά χείλη, λευκοί με μακριές μύτες κ.λπ. Η λέξη «φυλή» χρησιμοποιούμενη για ανθρώπους, είναι αμφισβητήσιμη. Όταν μιλάμε για το ρατσισμό, επισημαίνεται συχνά ότι ακόμη και οι λευκοί άνθρωποι υφίστανται διακρίσεις, όπως οι ξανθιές ή οι παχύσαρκοι.

Ρατσισμός είναι το άθροισμα όλων των συμπεριφορών, νόμων, κανόνων και πεποιθήσεων που δεν θεωρούν τους έγχρωμους ανθρώπους ως ισότιμους, αλλά επαγγέλονται την εθνοτική προέλευσή τους ως κατώτερη και τους αξιολογούν και τους μεταχειρίζονται αντίστοιχα. Ο ρατσισμός βασίζεται στην έλλειψη ισορροπίας των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας στον οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό τομέα.

Ανθρωποδικαιική απαγόρευση των διακρίσεων

Η προστασία κατά των διακρίσεων αποτελεί θεμελιώδη αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή, κάθε ανθρώπινο δικαίωμα είναι έμφυτο σε όλους τους ανθρώπους χωρίς διάκριση. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι μεταγενέστερες συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών προβλέπουν την απαγόρευση των διακρίσεων. Η Οικουμενική Διακήρυξη στο άρθρο 2, παράγραφος 1 αναφέρει ότι όλα τα δικαιώματα που προβλέπονται πρέπει να ισχύουν για όλους «χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση». Παρόμοια διατύπωση βρίσκεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και στο άρθρο 2, παράγραφος 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα.

Το 1965 ψηφίστηκε η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικής Διάκρισης. Η εν λόγω αντιρατσιστική σύμβαση τέθηκε σε ισχύ το 1969 και έχει επικυρωθεί μέχρι τώρα από 170 κράτη. Με την επικύρωση υποχρεώνονται τα συμβαλλόμενα κράτη να χαράξουν μια πολιτική που θα

οδηγεί στην εξάλειψη κάθε μορφής ρατσιστικής διάκρισης. Η Σύμβαση ορίζει τη «φυλετική διάκριση» ως «κάθε διάκριση, αποκλεισμό, περιορισμό ή προτίμηση με βάση τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνοτική προέλευση, που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα να εξαλείψει ή να θίγει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση, σε ισότιμη βάση, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό ή οποιοδήποτε άλλο τομέα της δημόσιας ζωής».

Η χρήση του όρου «φυλετική διάκριση» οφείλεται στο ιστορικό πλαίσιο γένεσης της σύμβασης. Θα πρέπει, μάλλον, αντί αυτού να σημαίνει «ρατσιστική φυλετική διάκριση» για να παραπέμπει στην ιδεολογία που αποκρύπτεται πίσω από αυτό. Επειδή, φυσικά, δεν υπάρχουν ανθρώπινες φυλές, αλλά μόνο ένα ανθρώπινο είδος, η UNESCO κάλεσε το 1950 τα κράτη να μη χρησιμοποιούν την έννοια της φυλής, διότι δεν αντικατοπτρίζει κανένα βιολογικό γεγονός, αλλά ένα κοινωνικό μύθο, ο οποίος αποτελεί την αιτία πολλών μορφών βίας (UNESCO 1950).

Άλλες διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα συγκεκριμενοποιούν την απαγόρευση των διακρίσεων σε σχέση με συγκεκριμένες μορφές διάκρισης π.χ. η Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Γυναικών στο άρθρο 1. Οι διαστάσεις της διάκρισης είναι πολύμορφες. Κυρίως παρατηρείται η άμεση και η έμμεση διάκριση. Επίσης, στις μορφές διάκρισης περιλαμβάνονται σύμφωνα με την ανθρωποδικαιική προστασία κατά των διακρίσεων και δομικές μορφές διάκρισης.

Άμεση διάκριση σημαίνει ότι ένα άτομο βιώνει με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα διάκρισης μη ευνοϊκή μεταχείριση σε συγκριτική κατάσταση με άλλο άτομο. Χαρακτηριστικό αυτού είναι ότι η μειονεκτική μεταχείριση συνδέεται άμεσα με ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό (όπως το χρώμα του δέρματος ή το φύλο). Στην περίπτωση αυτή, η αναφορά στο χαρακτηριστικό γνώρισμα διάκρισης δεν πρέπει ρητά να κατασκευάζεται. Αρκεί να προκύπτει σαφώς από το πλαίσιο και την κατάσταση και να αναπαράγεται π.χ. λόγω των εξωτερικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων.

Ως έμμεση διάκριση αντιλαμβάνεται κάποιος τη μειονεκτική μεταχείριση που γεννιέται στο πλαίσιο τυπικά ουδέτερων εμφανιζόμενων κανονισμών για

ορισμένες ομάδες ανθρώπων. Έτσι, για παράδειγμα, μπορούν να αποδεικνύονται διαφορετικοί κανονισμοί για πλήρη και μερική απασχόληση στην πραγματικότητα ως έμμεση διάκριση σε βάρος των γυναικών, επειδή οι γυναίκες απασχολούνται δυσανάλογα με μειωμένο ωράριο. Στην εκπαίδευση η έμμεση διάκριση εμφανίζεται στην υποεκπροσώπηση των παιδιών από οικογένειες με μεταναστευτικό υπόβαθρο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κυρίως στο Λύκειο.

Υπάρχουν επίσης δομικές μορφές διάκρισης. Ο αποκλεισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες από την κοινωνική ζωή δεν είναι αποτέλεσμα μόνο εσκεμμένων ενεργειών υποτίμησης και αποκλεισμού, αλλά για παράδειγμα, από την έλλειψη αναγκαίων μέτρων πρόσβασης σε δημόσια κτίρια ή σε μέσα μαζικής μεταφοράς. Ακόμη και σε μορφές τυπικής ισότητας όλων των μαθητών στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα παρατηρούνται σε διάφορους τομείς της σχολικής ζωής μηχανισμοί επιλογής, οι οποίοι οδηγούν de facto στη διάκριση παιδιά και εφήβους από φτωχές οικογένειες ή από οικογένειες με μεταναστευτικό υπόβαθρο.

Στη συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα τις τελευταίες δεκαετίες έχει προκύψει μια «γενική συναίνεση» ότι επίσης οι μορφές έμμεσης και δομικής διάκρισης θεωρούνται παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των οποίων την ευθύνη φέρει το κράτος και η κοινωνία.